

Advies Archeologische Monumentenzorg 2022 – nr. 216

Selectieadvies

Bevoegd gezag: Gemeente Waalre
Dhr. B. Daamen
Postbus 10.000
5580 GA Waalre

Datum: 24-10-2022

Project: *Waalre, Molenstraat 9-11. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven (ADC Rapport), auteur: B.A.T.M. Weekers-Hendriks, concept d.d. 21 okt. 2022.*

Van: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)
Wal 28, Postbus 8035, 5601KA Eindhoven
Mevr. drs. Ria Berkvens
E-mail: R.Berkvens@odzob.nl
Tel. 088-3690638

Inleiding

In juli 2022 heeft ADC ArcheoProjecten een proefsleuvenonderzoek verricht in het plangebied aan de Molenstraat 9-11 te Waalre. De aanleiding tot het onderzoek was het voornemen tot de sloop van een van een deel van de gebouwen en de bouw van nieuwe woningen. Het gemeentelijk monument wordt herbestemd tot meerdere woningen. De bodemingrepen voor de nieuwbouw zullen voornamelijk plaatsvinden in het zuidelijke gedeelte en net ten zuiden van de huidige schuur en ter hoogte van het historisch pand. De overige ontwikkelingen betreffen het aanleggen van wegen en parkeerplaatsen en het leggen van nutsleidingen. Er zal een ophoging van het terrein plaatsvinden om een aansluiting te krijgen met de tuin en de omringende straten (bouwpeil). In het zuiden, ter hoogte van het appartementencomplex, wordt de grootste ophoging voorzien tot 22,40 m +NAP. Ter hoogte van de huizen wordt een ophoging gerealiseerd tot 22,20 m +NAP.

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek¹ worden binnen het plangebied resten verwacht die gerelateerd kunnen worden aan de historische bebouwing en eventuele voorgangers hiervan. Daarnaast kunnen zeker sporen aangetroffen worden die gerelateerd kunnen worden aan de bekende vindplaatsen binnen het Kendixterrein, daterend uit de Volle Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. Oudere sporen worden gezien de slechte bodemconservering niet verwacht, behalve in het zuiden waar plaatselijk nog een intacte podzol is aangetroffen. De voorgenomen sloop en toekomstige bouwplannen zullen deze mogelijk aanwezige archeologische resten vernietigen en/of ernstig beschadigen. Die uitkomst was reden voor de gemeente als bevoegd gezag het huidige proefsleuvenonderzoek te laten instellen.

Het doel van het onderhavige proefsleuvenonderzoek was een inhoudelijke archeologische waardestelling van het terrein. De uitkomsten zijn bedoeld om de gemeente Waalre in staat te stellen om een beslissing te nemen over de behoudenswaardigheid van archeologische resten binnen het plangebied en eventueel overgaan tot maatregelen voor behoud in situ of het veiligstellen van de archeologische informatie door middel van vervolgonderzoek

Samenvatting van de rapporten

¹ Zee, R.M. van der. 2022: Molenstraat 9 en 11, Waalre (gemeente Waalre. Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. ADC Rapport 5598.

Onderzoekskader RO: omgevingsvergunning wijzigen bestemming
Grootte plangebied: ca. 2563 m²
Onderzoeksperiode: 14 en 15 juli 2022 (veldwerk)
Opdrachtgever: Janssen De Jong PO
Opdrachtnemer: ADC ArcheoProjecten

Tijdens het IVO zijn vier proefsleuven aangelegd. Er is van het vooropgestelde sleuvenplan in het PvE² afgeweken door de aanwezige rioolleiding en irrigatiebuizen binnen het plangebied. Daarnaast is de geplande proefput ter hoogte van de oude schuur komen te vervallen in verband met asbestvervuiling. In plaats van de proefput is een sleuf aangelegd in de huidige tuin. De sleuf lag daardoor wel buiten het onderzoeksgebied zoals vastgelegd in het PVE, maar werd desondanks aangelegd omdat deze noodzakelijk geacht werd voor het advies inzake mogelijk vervolgonderzoek. De proefsleuven waren in het zuidelijke gedeelte 4 m breed. De sleuf in het noorden was 2 x 10 m. Deze sleuf kon door de aanwezige leiding en de aanwezigheid van een monumentale rode beuk niet verlegd of verbreed worden (ook in verband met de plaatsing van de stort). Van het plangebied met een oppervlakte van 2563 m² is uiteindelijk 280 m² onderzocht door proefsleuven, dat geeft een dekking van bijna 11%. Deze dekking is echter niet evenredig. Het zuidelijke gedeelte kent een dekking van 21%, het noordelijke gedeelte (minus de bebouwing, dus alleen de tuin) een dekking van 3%. De sleuven zijn op 1 vlak onderzocht dat gelegen was in de top van de onverstoorde C-horizont. Dit niveau bevond zich op ongeveer 65 - 110 cm onder maaiveld, op een hoogte van 20,60 tot 21,13 m +NAP.

De profielen laten zien dat de basis wordt gevormd door zanden van de Formatie van Boxtel, laagpakket van Wierden. Deze zanden worden tot de Jonge Dekzanden gerekend die eolisch zijn afgezet tijdens het Laat-Weichselien. Tijdens het holocene heeft binnen deze dekzanden een podzoliseringsproces plaatsgevonden. De sporadisch aanwezige E-, en B-horizont wijst erop dat ook binnen het plangebied dit proces heeft plaatsgevonden. Een intact bodemprofiel is echter afwezig. Deze afwezigheid kan verklaard worden door het aantreffen van diepgaande ontgravingen die binnen het plangebied hebben plaatsgevonden ten behoeve van de aanwezige lange bedden en ver in de C-horizont gaan. Daarnaast zijn binnen het plangebied indicaties voor egalisatie van het terrein door latere ophogingslagen. In het noorden van het plangebied was de situatie anders. Hier was de C-horizont gelegen onder een intacte humeuze ophogingslaag. De overgang van het dekzand naar deze laag is echter wel heel scherp.

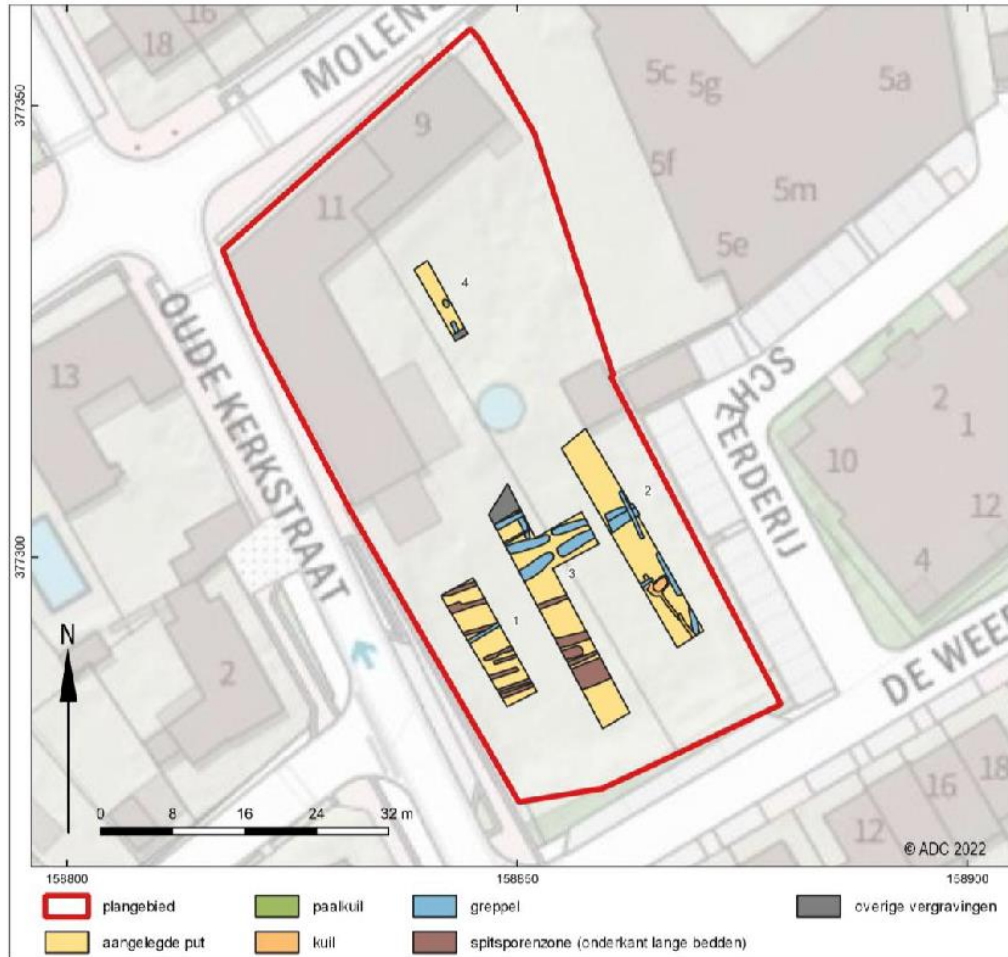
Tijdens het onderzoek zijn acht greppels, een kuil en een paalkuil aangetroffen. De overige sporen zijn parallel aan elkaar gelegen lange bedden. Wat precies de functie van lange bedden is geweest is niet bekend. Meestal worden zij in verband gebracht met beddenbouw, waarbij gewassen op verhoogde tonvormige bedden worden verbouwd zodat de waterafvoer beter wordt en het wieden makkelijker. Ook de aanleg van moestuinen wordt in deze context ook wel genoemd. Oversnijdingen zijn niet waargenomen, ze lagen parallel aan elkaar met een maximale tussenruimte van 10 cm.

In het noorden van put 3 zijn eveneens vergravingen van de bodem aangetroffen. Deze verstoring is onder de ophogingslaag aanwezig. Deze verstoring is eveneens aangetroffen in het zuiden van put 4, waardoor aannemelijk is dat de tussenliggende zone is verstoord. Wanneer deze versturende activiteit heeft plaatsgevonden is onbekend, maar wellicht eveneens in dezelfde periode als de aanleg van de lange bedden. Het lijkt namelijk een zone afzonderlijk van de zone waar de lange bedden voorkomen, waarbij beide zones worden gescheiden door een greppel.

Centraal in werkputten 2 en 3 is een tweefasige greppel opgetekend die eveneens is aangetroffen bij het onderzoek op het Kendixterrein. In dit eerdere onderzoek is op basis van weinig aardewerk de noordelijke gedateerd in de Nieuwe Tijd C en de zuidelijke in de Late Middeleeuwen A. Tijdens het huidige onderzoek zijn helaas geen dateerbare vondsten aangetroffen, alleen een wetsteen in de zuidelijke greppel (vnr. 1). Beide greppels hadden een onderbreking die geïnterpreteerd kan worden als landbrug.

² Programma van Eisen Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) Waalre – Molenstraat 9-11, gemeente Waalre, opgesteld door B. Weekers-Hendriks MA & G. Williams MA (ADC ArcheoProjecten), 2022.

In werkput 2 lag verder een grote kuil die nog een diepte had van 54 cm. Deze kuil had een sterk gelaagde vulling. In het vlak was er een smalle greppel die naar de kuil liep. Vermoedelijk is de kuil dan ook waterhoudend geweest gezien de greppel en de opvulling. Wellicht was het een drenkpoel voor vee. Door een gebrek aan vondstmateriaal is de ouderdom van de kuil helaas niet te bepalen. In werkput 4 werd nog een diepe (vermoedelijke) paalkuil aangetroffen. De datering van het spoor is niet duidelijk.

Afb. 12 Allesporenkaart op aard spoor geprojecteerd op de topografie

Binnen het zuidelijke gedeelte van het plangebied zijn sporen aangetroffen die enerzijds geïnterpreteerd kunnen worden als lange bedden en anderzijds gerelateerd kunnen worden aan andere diepgaande vergravingen. Daarnaast zijn hier greppels en een kuil aangetroffen. Ondanks dat de conservering goed is van de sporen, worden zij inhoudelijk niet heel hoog gewaardeerd. Nader onderzoek zal namelijk geen archeologische kenniswinst opleveren. De sporen worden dan ook niet als behoudenswaardig geacht. In het noordelijke gedeelte is een spoor aangetroffen dat door de lage densiteit van onderzoek niet direct geduid kan worden in context en datering. Hierdoor is er binnen het noordelijke gedeelte nog wel sprake van een mogelijk behoudenswaardige vindplaats op een niveau van 21,16 m + NAP.

ADC ArcheoProjecten adviseert het zuidelijke deel van het plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkeling. De archeologische resten worden namelijk niet als behoudenswaardig geacht. Voor het noordelijke gedeelte wordt eveneens een advies tot vrijgave gegeven, maar dan op basis van de geplande ophoging. Hierdoor zal het aanwezige archeologische niveau namelijk niet geraakt worden bij het overgrote deel van de ontwikkeling en is een behoud in situ van toepassing. De enige bedreiging vormen de ontgravingen voor de nutsleidingen, maar deze zijn dermate smal en lineair, dat nader onderzoek hiernaar niet als zinvol wordt geacht. Resten van historische voorgangers direct onder het maaiveld worden niet verwacht ter hoogte van de kavels. Deze liggen namelijk ten zuiden van de huidige bebouwing. Ook voor de ontwikkelingen gepland bij het monumentale pand wordt geadviseerd dat deze doorgang mogen vinden zonder nader archeologisch onderzoek. Hier zal alleen

de vloer worden vervangen. Bij deze vervanging wordt de kans het aantreffen van historische voorlopers nihil geacht. Molenstraat 11 kent geen voorlopers op de historische kaarten en voor Molenstraat 9 kan op basis van boring 1 uit het vooronderzoek gesteld worden dat dit pand gesloopt is tot 115 cm onder maaiveld.

Selectieadvies

Naar aanleiding van onze opmerkingen op de eerste versie van het rapport, is de rapportage goed aangepast en kunnen we instemmen met deze versie. Wel vragen om in bijlage 1 nog de omtrek van het onderzoeksgebied op te nemen.

Het zuidelijke gedeelte van het plangebied kan worden vrij gegeven voor verdere ontwikkeling. De archeologische resten in dit deel zijn namelijk niet als behoudenswaardig gewaardeerd. Het middelste en noordelijke gedeelte kan eveneens worden vrijgegeven voor de geplande ontwikkeling, omdat het archeologisch niveau hier niet dan wel minimaal geraakt zal gaan worden door de bouwplannen. De archeologische dubbelbestemming blijft hier dan ook van kracht. De enige bedreiging vormen de ontgravingen voor de nutsleidingen, maar deze zijn dermate smal en lineair, dat nader onderzoek hiernaar niet als zinvol wordt geacht.

De ontwikkelingen gepland bij het monumentale pand kunnen echter geen doorgang vinden zonder nader archeologisch onderzoek. Hier zal dan wel alleen de vloer worden vervangen, maar de verwachte historische voorlopers van de bebouwing worden direct onder deze vloer verwacht. De graafwerkzaamheden zullen hier dan ook gecombineerd moeten worden met een archeologische begeleiding protocol opgraven, zodat eventuele aanwezige resten tijdens de verwijdering van de vloer en het ontgraven voor de nieuwe vloer (tot maximaal 45 cm onder bouwpeil) ex situ bewaard kunnen blijven.

Afb. 24 Selectieadvies op basis van het bureau-, boor- en proefsleuvenonderzoek